

A fajok első egyetemes kongresszusa Londonban és az iskola.

Save us, World-Spirit, from our lesser selves :
Grant us that war and hatred cease,
Reveal our souls in every race and hue ;
Help us, O Human God, in this Thy Truce
To make Humanity divine!

Még most is hallani vélem az atlantai egyetemi tanár, Du Bois hangját, úgy amint ez év július 26-án a népekhez intézett himnuszával üdvözölte volt a fajok, népek és nemzetek nagy gyülekezetét . . .

Elöttem ott zúgott a tenger, hullám hullámot keltett, hajtott, űzött és a tarajos habok zúgva-búgva megtörték a zöld és karmazsin moszattal bevont krétatömbökön. Lassanként kigyulladtak balra tőlem Broadstaire és Margate, jobbra Dover világító tornyai és a partszegély lángkoszorúi, és előtűntek az égen a csillagok. Soká néztem az eget, eltűnődtem a göncölszekeret látva, megkapott a nyugalom, pedig nem messze tőlünk háborogtak a kedélyek, villódzott az emberiség látóhatárán, gazdasági harc dúlt Angliában, viharfelhők Marokko körvonalaival rajzolódtak a távol délen.

Hiú ábránd még, hiú imádság az, hogy háború és gyűlölség szünjön meg. A mindennapi kenyérért való harc dúl az osztályok között mint strike, lappang és gyakran nyíltan kitör mint annexió, gyarmatosítás, rablóhadjárat.

Csodálatos a kor, amelyben élünk ; forrongásban van minden, előkelőbb formában úr az ököljog, de még nincs a huszadik századbeli ököljognak megfelelő Vehme-je. Kísérleteznek egyházi és ethikus társaságok, parlamentek és kormányok, megszületett a Béke-egyesület, az interparlamentáris konferencia, felépült Bloch államtanácsos-múzeuma Luzernben; színes vászon örökíti meg benne II. Miklós cárt, a békebarátot ; Hágában Béke-palota tanácskozáásra hívja az emberiség diplomatáit és képviselőit ; az iskolákban béke-napok szerepelnek, de ez mind nem Vehmgericht : Nincsen végrehajtó hatalma, erőtlen, gyenge.

Hatásosabb eszközt kerestek politikusok s tudósok a *harmónia* megalkotására. Azt vélik, hogy az emberiség megszabadul önzéstől, gyűlölségtől, háborútól, ha megértik egymást tagjai, ha megbecsülik egymást tekintet nélkül vallásra, fajra s nemzetre, ha nem választ el embert társától szín és faj.

Gyűlésre hívták meg az emberi fajok, népek és nemzetek kép-

viselőit Londonba és 1911 július hó 26-án megnyílt londoni egyetem halljában «First Universal Races Congress» A fajok első egyetemes kongresszusa.

*

Természetes, hogy a harmóniát előmozdító tényezők közé számították az iskolát is. Az Egyesült-Államok egyik túlbuzgó tanítónője fennen hirdette, hogy az ő államában már ötvenezer tanulónöze van: «Hazám a világ», de mi csak megmaradunk «Hazádnak rendületlenül légy híve oh magyar!...» szózatunk mellett és szívesen támogatjuk Giesswein Sándornak, az 1911 július 29-én tartott egyetemes gyűlésén előadott indítványát, hogy idegen nyelveket tanuljunk, hogy megkönnyítsük a faj- és nemzetközi érintkezést, hogy esetleg a szünidőkön cserébe küldjük el gyermekeinket idegen szóra.

Jól esett hallanom, hogy a kongresszus határozatait megküldik a közoktatásügyi ministereknek is és hogy a Világ-konferencia (a zárülésen elfogadott helyesebb, meg nem tévesztő neve a «Races-Congress»-nek) bizottsága szervezzen egyetemi hallgatók és tanulók számára külföldi utazásokat idegen népek, idegen kulturák gócpontjaiba, hogy a felnövő társadalom megismerve az ú. n. színes fajok kulturképességét és ősi kulturáját, ne fitymálva nyilatkozzék azokról mint inferior fajokról.

A kongresszus értekezéseit tartalmazó gyűjteményes mű: «*Inter-Racial-Problems* (edited by G. Spiller for the Executive Council of the Congress, London, P. S. King & Son, 1911. XLVI+485 l. Nagy 8°) VII. és VIII. részeiben tárgyalja ama pozitív utasításokat, amelyek eredményezhetik a fajközi barátságot és harmóniát.

J. S. Mackenzie, a filozófia tanára a cardiffi (Wales) egyetemen értekezik (433—439. l.) az *Erkölcsei oktatásról az iskolákban, tekintettel a fajokra.* (Ethical teaching in schools with regard to races.)

«Az erkölcsi nevelésnek alapvető fontossága az iskolákban most általánosan ismert dolog. Alig van neveléssel foglalkozó ember, aki komolyan kétségbe vonná, hogy a jellem képzése a legnagyobb szolgálat, amelyet az iskola a nemzetnek megtehet.» Erkölcsi kötelességeink nem merülnek ki manapság családi, egyházi, hazafias és országos kötelességben, hanem sok egyébben is; terjedelmük 'akkora, amilyen nagy maga az emberiség.

Kérdés már most, *miképp segítheti elő az erkölcsi nevelés a különböző fajok közti érintkezés nemesbedését.* Eléggé világos, hogy nagyjában sokat várhatunk az erkölcsi neveléstől e téren.*

* A Moral Education League syllabusa, elemi és középfokú (secondary) iskolák részére, ingyen kapható 6, York Buildings, Adelphi. London.

Mackenzie öt pontban foglalja össze megjegyzéseit.

1. *«Miképen mívelheti az erkölcsi nevelés az emberi egyéniség és jogainak fogalmát?»*

«Ez a fogalom tudvalevően a legértékesebb a társadalmi és nemzetközi igazságtalanság kiküszöbölésére... bizony már sokféle módszer segített. A legtöbb országban megszüntette a rabszolgaságot, emelte a nő helyzetét, javította a viszonyt a munkaadó és a munkás között. De ez néha nem határozott eredmény, különösen, mert gyakran a faj és a bőr színe korlátozzák.

Hogy az ifjúságban szilárd alapra fektessük ez elveket, alaposan, céltudatosan kell tanítanunk történelmet és irodalmat, a mienket úgy mint az idegen népeket.

A világtörténelemnek majdnem minden korszaka azt az utat mutatja, amelyen bizonyos fajok és osztályok magukat úgy tekintették, mintha külön előjogaik volnának és mintha isteni jog alapján másokat leigázhatnának; kevés téma meg jobban hat a fiatalság szellemére, mint azon harcoknak a feljegyzése, amelyek lépésről-lépésre arra kényszerítették az uralkodó fajokat, hogy elismerjék azoknak egyenlő emberi jogát, akik fölött uralkodni akartak. Az élethez, szabadsághoz, birtok- és neveléshez való jogot időről-időre az uralkodó osztályok előjogának tekintették és csak lassan, rendszeren az «élet tömeg» nyomása folytán tanulták, hogy egy osztály- vagy fajnak igazi és állandó emelkedése lehetetlen, ha ugyanegy időben nem emelkedik körülöttük az emberi életnek a szintje...

Az irodalomban sem nehéz megtalálni alkalmas anyagot. Mackenzie alkalmasnak találja Shakesperet, aki bemutatja a hős Othellót, bemutatja Shylockot, aki felkiált: «Nincs-e a zsidónak szeme? ...» A modern irodalomban még több példát lehet erre találni, ami által felkelthetjük az ifjúságban azt a tudatot, hogy a legkülönbözőbb fajok, népek és nemzetek egyéni szimpathiánkat elnyerhetik.

A második pont szorosan összefügg az előbbivel.

Az erkölcsi nevelés vezesse az ifjúságot annak megismerésére, hogy a különböző fajok és osztályok lényegesen egyeznek felületes eltérések dacára.

A különböző vidékek történetének és irodalmának a tanulmányozása elősegíti annak megismerését, hogy a formai nagy változottság mellett közös az emberiség. «Ez egyik főoka annak, hogy a latint és a görög filológiát míveljük, mert szabadelvű nevelésnek legfontosabb elemei. Magasabb fokon biztosíthatjuk e cél elérését külföldi utazások által; de megelőzőleg tanulmányozni kellene a felkeresendő országoknak történetét és szokásait, úgy, hogy ez elő-

tanulmány szolid alapja a rokonszenves megítélésnek. Szemtől-szembe állítván tanítványainkat korokkal és országokkal, amikben az élet nagy vívmányaiért fajra, hitre, színre, életmódra vagy társadalmi szervezetre nézve különböző emberek harcoltak, észrevétlenül rávisszük őket, hogy átérezzék, mily jelentéktelenek ilyen eltérések, összehasonlítva az emberiség közös céljaival és érdekeivel. Ily módon legjobban fejleszthető a türelmesség szelleme.

Most jut annak a megismeréséhez, hogy *a jellem tulajdonságai azok, amik reális bázisát alkotják valamely ember vagy nemzet fölényének (superiority).*

Ez irányú nevelésnek is egyik főtényezője a történelem. Így az ókori történelem arra tanít, hogy a politikailag alávettett rész nem mindig az inferior, sőt gyakran oly tulajdonságokkal bir, amelyek csodálkozásunkat kihívják; ilyen pl. a görög nép. Hazánk történetében pl. minden chauvinismus nélkül látjuk, hogy a legnagyobb elnyomás idejében úgy egyénekben mint egyetemesen magasán állott a magyar elnyomói fölött. A görögök nem az egyetlen nép, amely legyőzte legyőzőjét. Könnyen kimutatható, hogy Anglia sokat tanulhatna indiai, afrikai és más alattvalóitól.

4. Fontos dolog megismerni, hogy *a különböző népek, a különböző osztályok, a különböző nemek stb. mindegyikének van eltérő egyéni típusa és eltérő értéke.*

«A történelemben és az irodalomban hadd tanulják meg a gyermekek hazájuknak saját eszményeit és jellemző vonásait átérteni, még pedig azokat más országokéval összehasonlítva és értsék meg, hogy az emberi kiváltság és jólét végösszegéhez nem járul nagyobb mértékben a sajátjuk, mint a többié, hanem hogy ez egyszerűen valami külön hang, az emberiség zenéjében.» Nekik fel kellene fogniok, hogy oly népeknek, mint a zsidóknak, görögöknek s rómaiaknak, és épen úgy a japánoknak és más keleti népeknek vannak kizárólagos egyéniségeik és eszményeik, mint ahogy vannak vezető típusok Európában és Amerikában... Kevés dolog biztat annyira a jövőben, mint hogy a keleti és nyugati népek meg fogják valósítani, mennyit tanulhat az egyik a másiktól.

Az erkölcs rendszeres tárgyalásakor föl kell használnunk a *hazafiságról* szóló tanokat, hogy hasonló eszmét vessünk a tanuló szívébe, még pedig oly módon, hogy kiemeljük, mennyire életkérdés ránk nézve ragaszkodni azon különleges eszményekhez és kiváltságokhoz, amiket mint külön nemzet tagjai örököltünk. Ez kétségtelenül arra visz minket, hogy fölismerjük másoknak abbéli kötelességét, hogy hívek maradjanak legjobb hagyományaikhoz, ha azok nem is egyeznek a mieinkkel.

Idősebb tanítványokkal lehetséges volna annál tovább menni és megkísérteni, megértetni velük, hogy 5. az emberi eszmény azonossága és egyetemes jelleme különböző és változatos formákban fejlődik.

Kiemeljük, hogy minden fajnak eszményei kísérletiek és részlegesek, és csak kölcsönös támogatás és bírálás útján lesznek gazdagabbakká, egységesekké és megtisztultakká. Egyebek közt megmutatja nekünk a nagy világyallások tanulmányozása, hogy mind-egyikük több vagy kevésbé tökéletlen formában tartalmazza ugyanazon elemi igazságokat. Hasonló tanulmány rávisz minket ama tény megismerésére, hogy az eszmények és kiválóságok nincsenek mind egy és azon szinten, és hogy szükséges a kevésbé fejlett népet fokozatosan a fejlettebbhez közelíteni. Ebben az összefüggésben legteljesebben érvényesül a noblesse oblige eszméje.

Ilyen tanokat az elemi iskolának csak nagyobb tanulói előtt hirdetünk, de a tanok szelleme hassa át az egész tanulást. A középiskolában azonban teljes terjedelemben érvényesüljenek.»

Az iskolának erkölcsi nevelését az emberiség összes fajai, népei, nemzetei, osztályai nemei közt létesítendő egyetértés, barátságos érintkezés csak akkor követi, ha az iskolát törekvéseiben a milieu nem gátolja, hanem támogatja, ha nemes munkáját meg nem bántja a társadalomnak diszharmóniája, ha az ifjúságnak szépért nemesért, eszményekért rajongó lelkét meg nem méltelyezi a környezetnek nembánomsága, hideg közönye, széthúzása.

Dr. Kohlbach Bertalan.

A fiatalok ápolása Poroszországban.

A német társadalom szervezkedése.

Az 1910—11. iskolaév második felét Németországban töltöttem. Első sorban a természettudományi s geográfiai intézeteket tanulmányoztam, de sűrűn látogatva a különböző iskolákat is, igen sok, érdekes és becses pædagogiai-didaktikai tapasztalatot szereztem.

Ezúttal, nem az iskolai falakon belül folyó munkáról emlékezem, hanem arról a hatalmas társadalmi szervezkedésről, amellyel a németek s jelesen a poroszok, az iskolától elbocsátott fiatalokat: fiúkat és leányokat egyaránt, oltalmukba fogadták.

A porosz ifjúság testi és szellemi gondozása, a tizennegyedik évvel kezdődik és a huszadikkal, vagyis a katonádsági előtt végződik.

Hatalmas szociális munka ez; a német társadalom reorgani-